

Prognozlashtirish va makroiqtisodiy tadqiqotlar instituti tayanch doktoranti Sheraliyev Javohir Jahongirovichning taqrizi ostida

Yaxshimuratova Sevara Rustam qizi

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

To'rtko'l fakulteti assistent o'qituvchisi

+998906604244

yaxshimuratovasevar@gmail.com

RAQAMLI TA'LIM MUHITIDA IQTISODIYOT FANINI O'QITISHNING INNOVATSION METODLARINING AHAMIYATI

Annotatsiya. Ushbu maqolada mamlakatimiz pedagogik oliy ta'lim tizimida iqtisodiyot fanini o'qitish jarayonida ilg'or pedagogik texnologiyalarni qo'llash bilan bog'liq bir qator muammolar va ularning yechimi borasida so'z yuritiladi. Shu bilan bir qatorda so'nggi yillarda jahon miqyosida innovatsion ta'lim texnologiyalarini O'zbekiston pedagogik oliy ta'lim tizimida qo'llashning dolzarb muammolari bayon etilgan. Innovatsion ta'limning asosiy maqsadi ta'lim oluvchilarda kelajakka mas'uliyat hissini va o'z-o'ziga ishonchni shakllantirishning pedagogik aspektlari yoritilgan. Shuningdek mana shu zamonaviy jamiyatda xar tomonlama yangilanayotgan mamlakatimiz oliy ta'lim tizimida falsafa fanini o'qitishning dolzarb zaruriyati va ahamiyati haqida ilmiy taxlil qilingan hamda falsafaning predmetini o'rganish zarurati ochib berilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim, iqtisodiyot, pedagogika, ta'lim metodlari, raqamli ta'lim, pedagogik oliy ta'lim, innovatsion metod.

Абстракт. В данной статье рассматривается ряд проблем и их решения, связанные с использованием передовых педагогических технологий в процессе преподавания экономики в педагогической системе высшего образования нашей страны. Кроме того, в последние годы описаны актуальные проблемы применения инновационных образовательных технологий в системе педагогического высшего образования Узбекистана. Основной целью инновационного образования являются педагогические аспекты формирования у обучающихся чувства ответственности за будущее и уверенности в себе. Также в этом современном обществе, в системе высшего образования нашей страны, которая всемерно модернизируется, был сделан научный анализ актуальной необходимости и важности преподавания философии, а также выявлена необходимость изучения предмета философии.

Ключевые слова: образование, экономика, педагогика, методы обучения, цифровое образование, педагогическое высшее образование, инновационный метод.

Abstract. This article discusses a number of problems and their solutions related to the use of advanced pedagogical technologies in the process of teaching economics in the pedagogical higher education system of our country. In addition, in recent years, the current problems of applying innovative educational technologies in the pedagogical higher education system of Uzbekistan have been described. The main goal of innovative education is the pedagogical aspects of forming a sense of responsibility for the future and self-confidence in learners. Also, in this modern society, in the higher education system of our country, which is being modernized in every way, a scientific analysis was made about the actual need and importance of teaching philosophy, and the need to study the subject of philosophy was revealed.

Key words: education, economy, pedagogy, educational methods, digital education, pedagogical higher education, innovative method.

XX asrning so'nggi yillarida dunyo miqyosida "raqamli" ta'limni rivojlantirish dolzarb muammoga aylandi. Bugungi shiddat bilan o'zgarib borayotgan dunyoda raqamli texnologiya zamonaviy ta'limning ajralmas qismiga aylandi. Raqamli texnologiyadan foydalanish o'quvchilarning o'rganish va o'qituvchilarning dars berish usullarini inqilob qildi. Bu ta'limni yanada qulayroq, qiziqarli va interaktiv qilib, o'quvchilar va o'qituvchilar uchun cheksiz imkoniyatlar yaratdi. Ta'limda raqamli texnologiyaning eng muhim afzalliklaridan biri o'rganishni

shaxsiylashtirish qobiliyatidir. Texnologiyalar yordamida o'qituvchilar har bir o'quvchining o'ziga xos ta'lim uslubi, sur'ati va qiziqishlariga mos keladigan individual dars rejalarini yaratishi mumkin. O'quvchilar, shuningdek, o'z tezligida, o'z vaqtida va o'zlari xohlagan muhitda o'rganish imkonini beruvchi ko'plab onlayn resurslar va vositalardan foydalanishlari mumkin.

Raqamli ta'limni biz innovatsion ta'lim sifatida qarashimiz mumkin va uning asosiy maqsadi ta'lim oluvchilarda kelajakka mas'uliyat hissini va o'z-o'ziga ishonchni shakllantirishdir. J.Botkin boshchiligidagi olimlar guruhi "Rim klubi" ma'ruzasida innovatsion ta'limni an'anaviy, ya'ni "normativ" ta'limga muqobil sifatida bilimlarni egallashni asosiy turi sifatida tavsifladi.[1] Normativli ta'lim "takrorlanuvchi vaziyatlarda faoliyat xulq-atvor qoidalarini o'zlashtirishga yo'naltirilgan" bo'lsa, innovatsion ta'lim yangi vaziyatlarda birgalikda harakatlanish qobiliyatini rivojlantirishni ko'zda tutadi. Innovatsion texnologiyalar talabalarning faol hayotiy munosabatlarini shakllantirishga qaratilgan. Ularga o'quv jarayonidagi yangi shakldagi interaktiv usullar kiradi. Bu texnologiyalar bugungi kunda rivojlangan horijiy mamlakatlarning jumladan, Amerika Qo'shma shtatlari, Germaniya, Yaponiya va Rossiya davlatlarining oliy ta'lim muassasalarida ta'lim va tarbiya jarayonlarini tashkil etishda keng qo'llanilmoqda.[2] Iqtisodiyot fanidan fan va ishchi dasturini yaratish hamda ma'ruzalar matnlarini ishlab chiqish, shu bilan bir qatorda falsafadan dars berish metodikasi boshqa fanlardan dars berish metodikalaridan butunlay farq qilishi bilan belgilanadi. Iqtisodiyot o'z xususiyatiga va jamiyatda o'z ijtimoiy funksiyalariga ega va buni darslarda hisobga olish zarur. Bundan tashqari, darslarni o'tkazishning ma'ruza va seminar mashg'uatlari kabi an'anaviy shakllari hozirgi zamon pedagogikasi va tanqidiy fikrlash nazariyasi doirasida ishlab chiqilgan darslarni o'tkazish shakllari va uslublarini ham qamrab oladi. Bu turdagi dasturlar shu paytgacha yo'q edi. O'qitish va tushuntirishning innovatsion metodlari, darslarni o'tkazishning interfaol shakllari talabalar va o'qituvchilarning talab va ehtiyojlarini to'laqonli qondirishga xizmat qiladi, zero darslarni tanqidiy yondashuv va bahs-munozaralarga asoslangan holda olib borish imkonini beradi, axborotni eslab qolish va ifodalash psixologik va neyrofiziologik xususiyatlarini hisobga oladi. Interfaol metodikalar talabalarda guruhda muhokama va munozara qilish, materialni idrok etishga tanqidiy yondashish ko'nikmalarini shakllantirishga, shuningdek ularga faylasuf kasbining muhim tarkibiy elementi hisoblangan notiqlik san'atini o'rgatishga ko'maklashadi.[3] Dars o'tish shakllari xaqida umumnazariy tasavvurlar, iqtisodiyot fanini o'qitishning boshqa fanlarni o'qitishdan farqi va umumiyligi, talabalarda ilmiy va nazariy dunyoqarashning shakllanishida iqtisodiyotning ahamiyati haqida tushuncha hosil qilish bilan farqlanadi. Ushbu innovatsion metodlar hamda raqamli ta'lim talabalarni iqtisodiyotni o'rganishda qiziqish hamda bir qancha qulayliklar beradi.

Ilm-fan va ishlab chiqarishning jadal rivojlanishi jamiyatni iqtisodiy taraqqiy ettirish bilan bir qatorda ijtimoiy munosabatlar mazmunida ham tubdan o'zgarishlarning ro'y berishiga zamin yaratmoqda. Shuningdek, har bir sohada raqamlashtirish va yangilanish bo'lgani singari, shu jumladan, ta'lim sohasida ham texnologik yondashuvni tatbiq etishga katta ahamiyat qaratilmoqda. Xalqning boy intellektual merosi, umumbashariy qadriyatlar asosida, zamonaviy madaniyat, iqtisodiyot, fan, texnika va texnologiyalarning yutuqlari asosida kadrlar tayyorlashning mukammal tizimini shakllantirish O'zbekiston taraqqiyotining muhim shartidir.[4] O'quv jarayoni bilan bog'liq bo'lgan ta'lim sifatini belgilovchi holatlarga jiddiy e'tibor berish, unda yuqori pedagogik darajada dars berish, muammoli ma'ruzalar o'qish, darslarni savol-javob tariqasida qiziqarli tashkil qilish, ilg'or pedagogik texnologiyalardan va multimedia vositalaridan foydalanishga undaydigan, o'ylantiradigan muammolarni ular oldiga qo'yish, talabchanlik, talabalar bilan individual ishlash, erkin muloqot yuritishga, ilmiy izlanishga jalb qilishdan iboratdir.

Bugungi kunda rivojlangan mamlakatlarda quyidagi innovatsion usullar va ta'lim texnologiyalari o'quv jarayonlarida qo'llanilmoqda. Bular quyidagilardir:

- kichik guruhlarda ishlash;
- aqliy xujum usuli;
- rolli o'yinlar;
- "Blis-so'rovnoma" usuli;

- FSMU texnologiyasi;
- diskussiya
- keys-stadi usuli va boshqalar.

Real ta'lim amaliyoti ilg'or pedagogik texnologiyalarni amaliyotga keng joriy etish ta'lim sifatini oshirishga xizmat qilishini to'liq tasdiqlamoqda. Biroq ilg'or pedagogik texnologiyalarni oliy ta'lim jarayoniga qo'llash bilan bog'liq bir qator muammolar mavjudki, ularni e'tiborga olish va hal etish ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Bunday dolzarb muammolarning bir nechtasini ko'rib chiqishimiz maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Birinchi va eng asosiy hisoblangan muammo bu oliy ta'limda qo'llash uchun mo'ljallangan interfaol metodlar tasnifi va ularning mazmun-mohiyatini yoritib beruvchi o'quv-uslubiy qo'llanmalarining yetarli emasligidir. Har bir sohada qo'llaniladigan shu jumladan iqtisodiyot sohasi uchun kerakli bo'lgan metohlarning jamlanma shaklidagi qo'llanmasini yaratish bu muammoni yechimi hisoblanadi.

Ikkinchi muammoyimiz professor-o'qituvchilar interfaol metodlarni qo'llashda uslubiy qoidalarga to'liq rioya etishlari zarur. Interfaol usullar fanning o'ziga xos xususiyati, mavzuning maqsad va vazifalari, talabalarning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda o'tkazilishi kerak. Qaysi metodlar qaysi sohaga, va qaysi mavzuga mos tushishi va qay tartibda o'tkazilishi kerakligini bilishi lozim.

Va yana bitta muammo bu oliy ta'lim jarayoniga pedagogik texnologiyalarni tatbiq etish an'anaviy o'qitish tizimining muqobili sifatida xizmat qilishi lozim.

Pedagogik texnologiya va innovatsion metodlar o'z mohiyatiga ko'ra subyektiv xususiyatiga ega, ya'ni, har bir pedagogik ta'lim va tarbiya jarayonini o'z imkoniyati, kasbiy mahoratidan kelib chiqib holda ijodiy tashkil etishi lozim. Qanday shakl, metod va vositalar yordamida tashkil etilishidan qat'iy nazar pedagogik texnologiyalar:

- pedagogik faoliyat samaradorligini oshirish;
- o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasida o'zaro hamkorlikni qaror toptirish;
- o'quvchilar tomonidan o'quv predmetlari bo'yicha puxta bilimlarning egallanishini ta'minlashi;
- o'quvchilarda mustaqil, erkin va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishida katta ahamiyatga ega hisoblanadi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, ayni vaqtda iqtisodiyot fanini o'qitish uchun turli xil yondashuvlar mavjud. Hozirgi zamonda ya'ni raqamli iqtisodiyot va texnologiyalar asrida professor o'qituvchilar dars mashg'ulotlarini faqatgida auditoriyada an'anaviy tarzda ma'ruza yoki seminar mashg'ulotlari qilib oddiy shaklda o'qitibgina qolmasdan, turli xil innovatsion texnologiyalardan foydalansa bo'ladi. Iqtisodiyot fanini o'qitish davomida imkoni boricha kompyuterli xonalarda dars berish lozim. Chunki ko'plab yangi ma'lumotlarni izlash, ma'lumotlarni yangilash lozim bu esa o'quvchilarda qiziqish uyg'otadi va oddiylikdan zerikishni oldini oladi. "Iqtisodiyot" fanini innovatsion metodlar bilan o'tilishi talaba yoshlarning mustaqil fikrlashini rag'batlantiradigan, iqtisodiy asarlarni qunt bilan o'qishi va o'zlashtirishi, iqtisodiy sohadagi masala va muammolar bo'yicha erkin fikr yuritish qobiliyatini o'stirishga asos bo'lib hisoblanadi. "Iqtisodiyot" fanini o'qitish jarayonida ilmiylik, mantiqiylik, obyektivlik tamoyillariga amal qilingani holda "Aqliy hujum", "FSMU", "Keys-stadis", "Bumerang", "Klaster", bahs-munozara, prezentatsiya kabi zamonaviy pedogogik texnologiya vositalaridan foydalanish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Saifnazarov I. Muxtorov A., Sultanov T., Usmonov F. Falsafa. Darslik. – T.: Innovatsion rivojlanish nashriyot – matbaa uyi, 2021.-424 b.

2. Innovasion ta'lim texnologiyalari / Muslimov N.A., Usmonboyeva M.H., Sayfurov D.M., To'rayev A.B. – T.: “Sano standart” nashriyoti, 2015 –81-b.
3. Maxmudova D.M. Muammoli ta'lim texnologiyalari asosida talabalarning kreativ faoliyatini rivojlantirish metodikasi. Ped. fan. dok... disser. Avtoreferati. –2022.
4. Qaxharova, M. (2021). Social-spiritual environment of society and spiritual ideal. Oriental Journal of Social Sciences, 32 p.
5. Муслимов Н.А ва бошқалар. Педагогик компетентлик ва креативлик асослари. Ўқув-методик қўлланма. –Т.: “Sano-standart”, 2015